

Przykładowa prezentacja konkursowa do edycji: refleksja historyczna w dziele malarskim

obraz *Pejzaż z pogrzebem Fokiona* Nicolasa Poussin

Nicolas Poussin był czołowym reprezentantem klasycyzmu w malarstwie francuskim w XVII wieku. Urodził się w 1594 roku w Normandii, natomiast zmarł najprawdopodobniej w 1665 roku w Rzymie. Pochodził z rodziny drobnej szlachty. Początkowo malował na sposób barokowy, stosował ostry światłocień w żywych barwach i wyraźnie zaznaczał gesty postaci, co widać na obrazie *Porwanie Sabinek*. Jednak pod wpływem sztuki antyku i Rafaela - forma i barwa malarstwa Poussina stała się doskonała, charakteryzował ją precyzyjny rysunek i statyczna, starannie zaplanowana kompozycja. Zmianę tę można zauważyć w znakomitym *Pejzażu z pogrzebem Fokiona*, który chciałabym państwu przestawić.

Obraz powstał w 1648 roku, został wykonany techniką olejną na płótnie. Jest namalowany w szerokiej gamie szlachetnych kolorów pastelowych. „Pejzaż z pogrzebem Fokiona” zapoczątkował cykl dzieł, w których Poussin odwraca się od przedstawiania ludzi, a koncentruje na pejzażu, jako czynniku formotwórczym oraz bohaterze obrazu, przez którego pryzmat można patrzeć na antyk. W dziele tym zawarta jest jedna z klasycznych, głęboko moralizatorskich przypowieści. Malarz interesował się antykiem, a temat „Pogrzebu...” zaczerpnął najprawdopodobniej z Plutarcha – greckiego pisarza, filozofa, moralisty, który napisał między innymi *Żywoty sławnych mężów*. Bohaterem obrazu jest ateński generał Fokion, który próbował pacyfikować społeczeństwo dążące do wojny z Macedonią, jednak zginął w walce o pokój, gdy wrogowie pod osłoną demokracji, zgładzili go. Według przekazu historycznego kilka lat wcześniej Fokion prowadził dyskusję w senacie z Demostenesem,

który już wtedy przepowiedział, że ateńczycy zabiją go. Bohater skazany na śmierć miał możliwość ucieczki, ale nie skorzystał z tego sposobu ocalenia życia, chciał umrzeć w więzieniu jak Sokrates. Na obrazie jego zwłoki niesione są tylko przez dwóch wiernych służących, a wokół nich tętni życie. Tło obrazu stanowi miasto ze świątynią i kopułą kapitolu, który jest tutaj symbolem greckiego ładu politycznego. Zbrodnia została dokonana w majestacie prawa, generała skazano na karę śmierci za jego poglądy. Ciało miało być „wydalone” poza granice Aten. Był to jakiś rodzaj banicji po śmierci.

Rygory klasyczne stawiały pejzaż na marginalnym miejscu, mógł on być tylko tłem dla przedstawienia scen biblijnych lub mitologicznych, dlatego Poussin nigdy nie zdecydował się na przedstawienie pejzażu jako bohatera samodzielnie. Jednak w miarę upływu czasu i poszukiwania nowych sposobów ekspresji, akcja ukazana na obrazie zostaje minimalizowana, a rośnie ranga ukazanych drzew, firmamentów i ziemi, które formują liryczny lub heroiczny charakter dzieła. Pejzaże Poussina nie są malowane z natury, a stanowią niejako retrospektywy czy wspomnienia. Świadczy o tym chociażby fakt, że na obrazach Poussina zawsze jest ta sama pora roku i dnia. Na przedstawionym obrazie panuje lato. Rośliny są zielone, a drzewa mają bujne, regularne korony liści. Jedynie drzewo na pierwszym planie jest słabe, ma nieregularne gałęzie, stary, z wieloma odnogami pień, chyli się w kierunku zwłok jakby w hołdzie, może trosce. Drzewa na drugim planie wyglądają zupełnie inaczej. Czyste niebo oraz ludzie zajęci codziennymi czynnościami powodują, że z obrazu emanuje spokój – wieśniacy jadą wozem, pasterz pilnuje swojej trzody, nie spieszy się człowiek na koniu, w kierunku miasta podążają piesi, jakieś osoby odpoczywają na murawie. W oddali widać 2 rzędy postaci przed gmachami miejskimi. Czyżby to byli Ci, którzy skazali starego generała na śmierć? Stanowią linię, która oddziela zabudowania miasta od sfery przyrody. Malarz sugeruje, że świat cywilizacji jest odpowiedzialny za zbrodnię. To w tamtym świecie dzieją się intrygi, zdrady, niesprawiedliwość. W przedstawionym krajobrazie widoczna jest idealizacja zgodna z klasyczną konwencją. Sam tytuł dzieła wskazuje, że krajobraz jest bohaterem, obraz został nazwany - *Pejzaż z pogrzebem Fokiona*, bo właśnie pejzaż jest niemyim świadkiem i w nim ukryte zostało przesłanie obrazu. Całość utrzymana w ciepłych, stonowanych barwach, głównie brązach, ale dostrzegamy też plamy czerwieni widoczne w strojach postaci. Czerwień to symbol zbrodni. Do całości nie pasuje biała plama całunu, w który zawinięto zwłoki. Biel symbolizuje niewinność – stary Fokion nie zasłużył na śmierć. Jaką refleksję historyczną można wyczytać z obrazu Poussina? Demokracja ateńska nie była taka doskonała, jak się powszechnie wydawało. Świat, ludzie pozostają obojętni na krzywdę i niesprawiedliwość. W polityce nie ma rzeczy trwałych, a ocena człowieka i jego poglądów

uzależniona jest od koniunktury społecznej – przecież nieco wcześniej za zasługi dla państwa przysłano Fokionowi dar królewski w postaci znacznej sumy pieniędzy, których nie przyjął. Może nikt nie jest bohaterem na zawsze. To smutna refleksja, która koresponduje z wierszem Norwida *Coś ty Atenom zrobił Sokratesie*, smutna i jednocześnie uniwersalna.